

מסורת הש"ס
 א. יומא ח.א. פסחים
 ע.א. פרה פ"ג מ"א.
 ב. ירושלמי יומא פ"א
 ה"א.
 ג. ירושלמי שם (בבבוי
 שם).

גדרות

זה זה בכתבי: אחד זה
 ואחד זה.
 הא לא קשיא דתני בבתי:
 אמר ליה: הא לא קשיא
 דתני.
 מאי היא בעינן דמלואים
 בכתיבי: איזהו ענין בעינן
 המלואין.
 לימא קרא כזה בכתיבי:
 לכתוב רחמנא כזה.

לטומאת ביתו (כלומר: אשתו) שמא ייטמא על ידה בטומאת נדה (שהיא לטומאת שבעה), לכן צריך לפרוש לשבעה ימים.
אמר ליה [גו] ר' יוחנן **לריש לקיש**: בשלמא לדידי, דילפינא [נניח לשיטתי, שאני למד] ממלואים, היינו הכהן העוסק בשריפת הפרה האדומה וזה הכהן הגדול לפני יום הכיפורים מוין עליו כל שבעה ימים של פרישה מכל חטאות (אפר פרה האדומה) שהיו שם במקדש ונותרו למשמרת מכל הפרות האדומות שנשרפו במשך הדורות, ואני יכול להסביר זאת **הואי נמי** [שהיתה גם כן] הואה במלואים ולכן מוים ומטריים את הכהן לדורות. אלא **לידך דילפת** [לשיטתך, שאתה למד] מסניי, הואה בסניי מי הואי [האם היתה?] ואם כן מפני יש להוות על הכהן? אמר ליה [גו] ריש לקיש: ולטעמיך מי ניהא [ולשיטתך האם נוח, מוכן?] הלא במלואים היו מוים דם, ואילו הכא [כאן] מוים מים! ענה לו ר' יוחנן: הא לא קשיא [זה אינו קשה] דתני [שהרי כבר שנה] ר' חייא בעינן זה: נכנסו מים תחת דם, ושניהם בכלל הואה, אלא **לידך** [לשיטתך] הואה בסניי מי הואי [האם היתה?] כלל? אמר ליה [גו] הואה זו מעלה בעלמא [למד] ואינה חובה מעיקר הדין.
א ומעירם: תניא כוותיה [שנויה] ברייתא כשיטתן של ר' יוחנן שהדבר נלמד ממלואים, תניא כוותיה [שנויה] ברייתא כשיטתן של ריש לקיש שהדבר נלמד מסניי ומפרטים: תניא [שנויה ברייתא] כוותיה [שנויה] של ר' יוחנן, נאמר במלואים: "בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר כן בקר לחטאת ואיל לעולה" [ויקרא טז, ג] מה הוא "בזאת" — כמה שאמור בענין מאי היא [מה הוא] — בענין של מלואים שדרך הכנת הכהן למלואים כך הכנתו ליום הכיפורים. ומה אמור בענין של מלואים — אהרן הכהן פירש שבעה ימים קודם עבודה ושמש לאחר מכן יום אחד, ומשה מסר לו כל שבעה דברי תורה כדי לחנכו ולהרגילו בעבודה. ואף לדורות; והוא גדול פורש שבעה ימים קודם משה תלמידיו של משה ודווקא הם — כדי לאפוקי [הוציא] צדוקין שאינם בכלל תלמידיו של משה, מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו [ללמד] בעבודה.

לטומאת ביתו — שמא אס זקק לאשמו ותראה דס שבעת ביהא, וגמלא עמא שבעת ימיס כמשפט צועל נדה, ולא יכול לעבוד ביום הכיפורים. זה זה — כהן דיום הכיפורים וכהן דפרה. כל שבעה — ימי דהפרשה. מכל חטאות שהיו שם — מכל פרה ופרה היו נומנין קתל למשמרת מן האפר צמול. כך שנינו צמסכת פרה (פרק ג משנה יא). ואני שמעתי: אפר פרה של משה לא ליה. דהוארי נמי הואה — צמסכת דמלואים כל שבעה, דכתיב (ויקרא ט) "וי על אהרן וגו' ומניו" "שבעת ימיס ימלא את ידס" כל שבעה עשה להס כחוק יום הראשון. ובמלואים דם — הואה מלואים של דם כדכתיב דתני ר' חייא כו' — לקמייה בשמעתין מימי לה. מעלה בעלמא — נפרה כלאמרו. ויום הכיפורים — לכבוד ניסחא מנהי שכינה. ממלואים כביש לקיש — דיליף מסניי. בזאת — קרא ימירא הוה, דלוקמן למדעש ביה. ודלוש ביה הוי: שאלה הסויה האמורה ענין, צמקוס אחר יבא אהרן אל הקדש. מאי היא — צמיה ענין. ושימש יום אחד — עבודת שמיני הוטלה עליו, שגמאר (ויקרא ט) "קרב אל המזבח". לאפוקי צדוקים — שהיו משנין עבודת קטורת יום הכיפורים. דלוקמן צ"הוולו לו" (ג,ג), שהיו נומנין הקטורת על האש צמול, ואחר כך מכניסים.

תוספות

תנא בפרק "כל הזוחלים" (יבמות ב,ד), דסבירא ליה דאפילו מדאורייתא — לא הותר בטבול יום. אלא דטמא מת דכתב בהתיא פרשה, וטבול יום דשרץ דאתי בקל וחומר מטמא מת. אם כן לדידיה בעול נדה לא אתי בקל וחומר, דאיכא למיפרך: מה טמא מת — שאינו מטמא משכב התחתון כעליון כבעול נדה. ושמא ריבא בתרא כוותיה סבירא ליה.
נכנסו מים תחת דם — דלאו לגמרי דרשה גמורה היא הא דגמרי ממלואים, אלא אסמכתא בעלמא. דיעקב קרא ד"כאשר עשה ביום הזה" — יש לפרש בדיום ראשון של שבעת ימי המלואים אמר להם כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשות כל שבעת ימי המלואים. וכן פירש רש"י פשוטו בפירוש חומש. וכיון דאסמכתא בעלמא הוא — אין לחוש אי אמרין נכנסו מים תחת דם.

הזאה בסניי מי הוה — ואם תאמר: והא הוה בסניי הזאת דם, דכתיב דם הברית הוה, דכתיב (שם) "הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם". אי נמי, הכי קאמר: הזאה כל שבעה בסניי מי הוה; ותימה לי: דלקמן בפרקיין (ח,א), אמרין: אחד זה ואחד זה מוין עליו כל שבעה, ומסיק דלבד משבת! ויש לומר: במלואים הוא הזאה כל שבעה, אבל ביום הכיפורים בדורות האחרונים גזרו על הזאה משום שבת, ואסרוה בשבת. ותימה לי: דלקמן מפרש: ראשון שמא שלישי, שני שמא שלישי וכו', ומנא ליה לגמרא דטעמא דרבי מאיר משום חששא: לימא משום דגמר ממלואים דהויה הזאה כל שבעה! ושמא רבי יוסי ברבי חנינא דקאמר הכי לקמן סבירא ליה כריש לקיש, דלא גמר ממלואים אלא מעלה בעלמא משום שהיה חששא, ראשון דילמא שלישי וכו', אי נמי יש לומר: אפילו מאן דגמר ממלואים — סבירא ליה דקרא אסמכתא

עיונים

לטומאת ביתו ובהכרח צריך לומר שנטמא בביאת הנדה, כי מגע נדה אינו מטמא טומאת שבעה, ומסבירים בגמרא (וראה ברש"י) שיתכן שיטמא טומאה זו לאונסו (שהרי אין לחשוש בו שיבוא על הנדה מרצונה). ובתלמוד הירושלמי מסבירים כי בעצם גם ר' יוחנן וגם ריש לקיש צריכים לנימוק זה של טומאת ביתו. וכמו כן מוסבר שם שיש צורך בשני הנימוקים — גם מצות פרישה וגם חשש הטומאה, שאם מפני מצות פרישה יכול היה לפרוש רק ביום, ואם מפני הטומאה — יכול היה לפרוש מאשתו, בלא להיות בלשכת פרהרין. וכן יש לומר שטומאת ביתו אינה מצויה, ולא היו חוששים לה לעצמה לולי היתה כבר מצות פרישה (ר"טב"א).
הזאה בסניי והקשה בתוספת (ו"ה הזאה) שהרי נאמר בסניי במפורש "ויקה משה את הים וירוק על העם!" יש מי שמתרץ כי את הפסוק הזה יש להבין כתרנוס אונקלוס, המפרש שדם זה לא נוק על העם ממש אלא עבר העם, ונוק על המוכח, ואם כן

אין ראייה להאזה. (ר"צ חיות, מצפה איתן. וראה בפירוש הרא"מ לתורה. וראה ב"מכתב לחוקיהר).
מכל חטאות שהשתדלו להשאיר מעט מאפר כל פרה אדומה שנעשתה לצורך טהרה זו. והרמב"ם בפיה"מ אמר שבכל יום היו משנים, ולא היו מוים מאפר פרה שהיו עליו יום קודם לכן.
בענין דמלואים ובתלמוד הירושלמי מסביר כי ההוכחה שאכן מכותן הפסוק לענין המלואים היא משום שפרשת יום הכיפורים מתחילה "ויבד ה'... אחרי מות שני בני אהרן" ללמד שיש קשר בין הדברים.
ושני תלמידי חכמים ולכאורה, אם מנשה למדו, די היה באחד בלבד? ויש לומר שכן הוא, אלא "טובים השנים מן האחד" (ת"י). ואם מפרשים שהיו שנים כדי שאם ישנה והיו עדים שהסבירו לו ביחד דרך עשייתה, לא יוכל לומר שלא ידע (תוס' הרא"ש).

וכשם שמפרישים — לא מקרא ליקף לה, אלא מעלה בעלמא. לחנכו — ללמדו. אמרת — אמרו מנשה. מאי בזאת — לשון נקבה, פר ואל דכתיבי נמיה לאו נקיותה. שמע מינה — ענין מלאים. ופרישה לשון נקבה. בהן גדול קמא — אהרן לבדו כל ימיו, אצל דורות הבאים לא מנשה, אלא נאמר אלה אהרן. זה מעשה בו' — לומר: אי אמה יכול לומר "וינסהו" להר ולא למשה, ולאו ששה ימים הן שיהו מלאש השם שאלו לתינו עד יום מתן תורה, ואין כאן פרישה כלל למשה, שהרי אומן ששה ימים עלה וירד בהשכמה, לזהוהיך על פרישתן מן האשה, ומזות הגבלה. ואת לא תאמר, לפי שזה מעשה היה אחר עשרת הדברות, נחמילת ארבעים יום שנכנס למתנה שכינה להיות שם עם ה' לקבל הלוואות, ולקמן מפרש מהיכא פשיטא ליה דלחך עשרת הדברות היה ששה ימים הללו. ר' עקיבא אומר — קודם עשרת הדברות היה, וששה ימים הללו הם ששה ימים שמלאש השם עד יום מתן תורה, ובשבעי קבלום. ומשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות, כדאמרינן (מכות כד, ב) "אמני" ו"לא יהיה לך" מפי הגבורה שמעונו, ואחר כך עלה כדי לקבל את הלוואות, ולא היה שם פרישה כלל.

תוספות

בעלמא. ואם כן, אי לאו דאיכא טעמא קצת — לא הוה מצרכי רבנן הזאה, להכי איצטרך לפרושי טעמא.

תניא כוותיה דריש לקיש — דרבי יוסי הגלילי סבירא ליה כוותיה. תימה לי: וכרבי יוחנן נמי מיה לא תניא: הא רבי עקיבא סבירא ליה כרבי יוחנן, דלא יליף מסיני! ויש לומר: כבר אייתי לעיל תניא כוותיה דרבי יוחנן דעדיפא מינה, דמתניתין סתמא כרבי יוחנן, והדר קאמר תניא נמי כוותיה דריש לקיש דאיכא תנא דסבר כוותיה. אבל תימה לי: מאי קא מיימי מהא דתניא כוותיה דריש לקיש: דילמא רבי יוחנן אמר לך: אנה דאמר אפילו כרבי יוסי הגלילי דעד כאן לא קאמר רבי יוסי הגלילי אלא בסיני הכי הוה, אבל לדורות — לא גמרינן מינה לומר דתסגי בפרשת ששה ימים, כמו בסיני, כדאמר רבי שמעון בן לקיש, אלא צריך פרישה שבעה ימים כמו במלואים! ויש לומר: כיון דאשכחן רבי אלעזר דקאמר בסמוך "ויקרא אל משה" [משנה] וכל ישראל עומדים וכו' — והיינו כרבי עקיבא, אלמא כרבי עקיבא דריש ליה לקראי, מסתמא משמיה דרבי יוחנן רביה אמרה. ואף על גב דלא אמרה משמיה דרבי יוחנן — אשכחן נמי בסוף פרק "האשה רבה" (יבמות ג, ב) כי האי גוונא: אזל רבי אלעזר אמר לשמעיה ולא אמרה משמיה דרבי יוחנן, איקפד רבי יוחנן וכו', עד: אף רבי אלעזר תלמידך יושב ודורש והכל יודעים שתורתך היא. אם כן רבי יוחנן דריש להו לקראי כרבי עקיבא.

ימים אלה היו תחלה לארבעים יום שהיה משה על ההר (שם יח), אלו דברי ר' יוסי הגלילי, ושיטת ר' יוסי הגלילי היא כדברי ריש לקיש, שהיה על משה לפרוש שישה ימים לפני שראשי היה להכנס לתוך מקום גילו השכינה. ואילו ר' עקיבא אומר: מעשה זה ודאי היה לפני עשרת הדברות ומה שנאמר "וישכן כבוד ה' על הר סיני" כוונתו לגילוי כבוד שכינה שהיה על הר סיני מראש חודש סיון והלאה, ששה ימים לפני מתן תורה.

עיונים

נכנסו מים תחת דם והמאירי מסביר שאולי בשנה ראשונה ביום הכיפורים, לפני ששעו פרה אדומה ראשונה באמת היו עליו מים הן כמו במלואים, ומאו והלאה היו מאפר הפרה.

מכאן אמרו במשנה: שבעה ימים קודם יום הכיפורים מפרישין בהן כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין. וכשם שמפרישין בהן גדול כן מפרישין בהן השורף את הפרה ומביאים אותו ללשכה שעל פני הבירה שהיתה פונה בצפונה מזרחה. ואחד זה הכהן הפורש לעבודת יום הכיפורים ואחד זה הכהן הפורש לצורך עשיית הפרה מזון עליו כל שבעה ימי הפרישה מכל הטאות (אפר פרה אדומה) שהיו שם במקדש. ואם תאמר ותקשה: שהרי במלואים היו מים דם, הכא [כאן] מים, אמרת לתרין: נכנסו מים תחת דם. ויש להוכיח עוד ממה שהוא אמר בפסוק: "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשת לכפר עליכם" (ויקרא ה, לד) ופירושו: "לעשת" — אלו מעשה פרה, "לכפר" — אלו מעשה יום הכיפורים. ומבריתא זו הוכחה דברי ר' יוחנן. ומעתה מבררים את הברייתא לגופה, ומקשים: והאי [והרי זה, מה שנאמר] "בזאת" מיבעי ליה לגופיה [נצרך לו לגופו] של הכתוב, כאמור, שצריך להביא פר בן בקר לחטאת ואיל לעולה! אמרי [אומרים, מתרצים]: אי לקרבן [אם] לחודיה [בלבד] היתה הכוונה, אם כן לימא קרא [נשיאמר הכתוב] כאן את הביטוי "בוה" או "באלה" שמוכנו לענין הפר, או הפר והאיל, מאי [מה] משמעו של הביטוי "בזאת" שהוא לשון נקיבה ואינו מתייחס לא לפר ולא לאיל — שמעת מינה תרתי [שומע אתה מכאן שנים, שני דברים] גם לענין הבאת הקרבנות, וגם לענין פרישה. ושואלים עוד על לשון הברייתא: מאי [מה משמעו] של "ואומר" כלומר, לשם מה הובאה בברייתא ראייה נוספת מפסוק אחר, ומדוע אין די בריאה הראשונה? וכי לימא [ואם תאמר]: שמא יום הכיפורים קמא [ראשון] שעשה אהרן הוא דבעי [שצריך] פרישה, כדאשכחן [כמו שחצינו] במלואים שהיו צריכים הכהנים פרישה כדי להתקדש בכהונתם תחילה אבל ביום הכיפורים דעלמא [נתתם] לא יפרשו, שהרי כבר פרשו בפעם ראשונה. אי נמי [וא] גם כן אפשר לומר באופן אחר: בהן גדול קמא [הוא] דבעי [שצריך] פרישה כשם שהוצרכו כל הכהנים במלואים אבל בהן גדול בעלמא [נתתם] שבא אחריו לא יצטרך פרישה לפני יום הכיפורים, על כן תא שמע [בוא ושומע] ממה נאמר: "כאשר עשה כן תעשו" — שתהא זו מצווה לדורות.

ב תניא כוותיה דריש לקיש: ה' משה עלה בענין ונתקדש בענין ונתקדש בענין כתי לקבל תורה לישראל בקדושה, שנאמר "וישכן כבוד ה' על הר סיני". זה היה מעשה אחר עשרת הדברות, שהיו תחלה לארבעים יום, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר: "וישכן כבוד ה' — מראש חודש, דבעי [שצריך] פרישה, כדאשכחן [כמו שחצינו] במלואים שהיו צריכים הכהנים פרישה כדי להתקדש בכהונתם תחילה אבל ביום הכיפורים דעלמא [נתתם] לא יפרשו, שהרי כבר פרשו בפעם ראשונה. אי נמי [וא] גם כן אפשר לומר באופן אחר: בהן גדול קמא [הוא] דבעי [שצריך] פרישה כשם שהוצרכו כל הכהנים במלואים אבל בהן גדול בעלמא [נתתם] שבא אחריו לא יצטרך פרישה לפני יום הכיפורים, על כן תא שמע [בוא ושומע] ממה נאמר: "כאשר עשה כן תעשו" — שתהא זו מצווה לדורות.

ב וכאמור, תניא כוותיה [שנויה] ברייתא כשיטתו של ריש לקיש: משה עלה בענין, ונתקדש בענין, ונתקדש בענין, כדי לקבל תורה לישראל בקדושה, שנאמר: "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן" (שמות כד, טז). זה היה מעשה אחר עשרת הדברות שניתנו לישראל, ושישה ימים לפני עשרת הדברות שהיה על הר סיני הגלילי, ושיטת ר' יוסי הגלילי היא כדברי ריש לקיש, שהיה על משה לפרוש שישה ימים לפני שראשי היה להכנס לתוך מקום גילו השכינה. ואילו ר' עקיבא אומר: מעשה זה ודאי היה לפני עשרת הדברות ומה שנאמר "וישכן כבוד ה' על הר סיני" כוונתו לגילוי כבוד שכינה שהיה על הר סיני מראש חודש סיון והלאה, ששה ימים לפני מתן תורה.

מסורת הש"ס
ד. ראה תוי"כ סוף פרשת צו.
ה. ירושלמי יומא פ"א ה"א.

מאי "ואומר" ולכאורה, כיון שמביא ראייה זו מכאשר צוה' מדוע אם כן נצרך כלל לראיה ראשונה? ויש לומר, שאף מענין שני לבדו לא היינו למדים, לפי שהיינו יכולים לומר שלפי פשוטו אינו מדבר אלא בענין המילואים (ריטביא. וראה בנבחרות ארי).

מסורת הש"ס
 א. ברכות ל"ב. ילקיש תהלים תרכ"ב.
 ב. שבת פ"ב. תענית כ"ב. מכילתא בשלח ט"ז. מכילתא יתרו פ"ו. ילקיש יתרו תענית.
 ג. תענית כ"א.

גרסות
 לשמונו בכת"י: כ"ד לשמונו. **נתנה תורה** בכת"י ובמקבילת: **נתנו עשרת הדברות**. **דכתיב ויקרא אל משה ביום השביעי** בכת"י ורש"י ועוד חסר מפטת זה והחוספה היא על פי הגהת המהרש"א.
 זה היה משה בכת"י: זה מעשה היה. **נתנה תורה** בכת"י: **נתנו עשרת הדברות**.

ומה שנאמר "ויכסהו הענן", כוונתו שכסה את ההר ולא שכיסה את משה. "ויקרא אל משה" שמשוה וכל ישראל עומדין לרגלי ההר ושומעים, ואם לא נתכונן שיעלה משה להר מפני מה קראו – לא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה שכל העם ישמעו ש' קורא ומדבר אלו ר' נתן ואמר שאכן נקרא משה להיות בענן, אלא שאותה כניסה לא נעדה לשם פרישות וטהרה, לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשמונו (לעשותו) כמלאכי השרת שאינם נוקקים לאכילה ושתייה. ר' מתאי בן חדש אומר: לא בא הכתוב שקראו להיות בענן אלא לאיים עליו, כלומר להביא אותו להרגשה של אימת הבורא, כדי שתהא תורה ניתנת כאימה, ברתת (ברעדה) ובויע (ועזוב), שנאמר: "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" (תהלים ב, יא).

כיון שהודרך ספוק זה שואלים: מאי [נה פירוש] "וגילו ברעדה"? שהרי לכאורה הגילה (השמחה) והרעדה הם מושגים סותרים: אמר רב אדא בר מתנה אמר רב: במקום גילה כלומר במקום שבו יש שמחה של מצוה שם גם תהא רעדה של יראת שמים.

כיון שעסקנו בפירוש המקראות בענין מתן תורה שואלים: במאי קא מיפלגי [במה] באיזה עקרין [חוקים] ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא? ומסבירים כי חלוקתם הם בפלוגתא דהני תנאי [במחלוקת של תנאים אלה], דתנאי [ששנינו בבבויטא]: בששה בחדש שיון ניתנה תורה לישראל, ר' יוסי אומר: בשבעה ב'. להעת מאן [מ] שאמר בששה, בששה ניתנה תורה, שנאמר בו עשרת הדברות ובשבעה החדש עלה דכתיב [שנאמר]: "ויקרא אל משה ביום השביעי" (שמות כד, טז). מאן [מ] שאמר שבשבעה בחדש ניתנה תורה, בשבעה ניתנה, ובשבעה עלה, דכתיב [שנאמר]: "ויקרא אל משה ביום השביעי". ומבארים את הקשר בין השיטות, ר' יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא [סבור הוא כתנא הראשון] בבבויטא שאמר בששה בחדש ניתנה תורה, הלכך [על כן] צריכים לפרש כי זה כל האמור שם היה מעשה אחר עשרת הדברות, ולפיכך מפרש הוא כך: "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים" ולמי כיסה הענן – למשה, "ויקרא אל משה ביום השביעי" – כדי לקבולי [לקבל] את שאר התורה נוסף לעשרת הדברות. דאי

ויכסהו הענן להר – ולא למשה, שהרי כל אומן ששת ימים עלה וירד בהשכמה לומר להם "אתם ראיכם אשר עשיתי למצרים" (שמות טו) "וישכח משה את דבני העם אל ה'", ולומר נאמר לו "לך אל העם וקדשם" ולומר "לך לומר" "ויקרא אל משה" לבדו אלא חלק לו כבוד. למרק אכילה ושתייה – רבי נתן סבר לה כרבי יוסי הגלילי, דפרישה למשה הוא, אך לא ללמוד מתאן לשאר הכנענין למחנה שכניה פרישה. שלא הימה פרישה זו אלא שששה ימים הללו נתמקקה לבינה שבמעיים היות כמלאכי השרת, אצל בעלמא לא בעינן מירוק. לאיים עליו – הוא נמי סבר לה כרבי יוסי הגלילי דפרישה למשה, ולהכנינו מניי דרם שמתול עליו אימה, כדיומו לבדו יצין וישם לבדו ליכנס למחנה שכניה צלמה. במקום גילה – מתן תורה של לוחות, דכתיב (תהלים טו) "פקודי ה' ישרים משמתי לבי". במאי קא מיפלגי – מה דליה מצינן לדבריהן? ניתנה תורה – עשרת הדברות. ומקראי ילפי טעמיהו תנא קמא ורבי יוסי, נמסקת שנת פרק "רבי עקיבא". מאן דאמר בששה ב' – כ"ד נמצא הכא, ופירוש היה כפריש, כי היכי דלא תיקשי לך לקמן היאך שלמו ארבעים בשבעה עשר נתמנו ששבעתו הלווחות. בשבעה עלה – לקבל הלווחות ושהה ארבעים יום. רבי יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא – הלכך על כרחך ששה ימים ויום השבעה על כרחך אחר עשרת הדברות היו, ופירוש ששה ששה ימים, ובשני נכנס לקבל הלווחות. ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי – הלכך שבעה יום – שבעה לחדש היה. בשלמא לרבי עקיבא – דלמר לא היו פרישה היום ארבעים יום הוא ולא יומה, והתמו בשבעה עשר נתמנו, עשרים וארבעה נסיון – שהרי ששה ימים עברו ממנו, ובשבעה עלה, וכמה שנגנס מתוך השבעה כשעלה נתעכב לידו מתוך שבעה עשר נתמנו, שהוא ארבעים שלמין.

תוספות

במקום גילה – דכתיב "עזו וחדוה במקומו" (דברי הימים א טו). **ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי** – בלא הכי צריך לסבור כרבי יוסי, כיון דסבירא ליה בשבת פרק "אמר רבי עקיבא" (פ"א), חמש עונות, ומוכח התם דעל כרחך סבר כרבי יוסי.

והתלך בתמוז לא אתברור לוחות! לך רבי יוסי הגלילי: ארבעין דהר בהדי ששה דפרישה.

משמעו מראש חדש שיון, "ויכסהו הענן" משמעו את ההר, "ויקרא אל משה ביום השביעי" רק כדי לקבל את עשרת הדברות, אולם הא קבילו להו [הרי קיבלו הם כבר] את עשרת הדברות מששה בחדש לפי שיטה זו, והא אתחלק [והרי הסתלק] הענן שהיה על ההר כבר מששה לחדש! ואילו ר' עקיבא סבר לה בעינן זה כשיטת ר' יוסי, שאמר: בשבעה בחדש ניתנה תורה לישראל. ולכן הוא מפרש שקריאה זו שנקרא משה ביום השביעי היתה בשביעי בסיון, מיד לאחר ניתנת עשרת הדברות. ושואלים: בשלמא [נניח] לשיטת ר' עקיבא והסבורים כשיטתו שבשבעה בסיון ניתנה התורה, ומיד לאחר מכן היה משה בהר ארבעים יום, היינו דמשכחת לה [והוה שאחא מוצא] לפי חשבון זה כי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלווחות כפי המסורת המקובלת בענין זה. כיצד? מנה עשרין וארבעה ימים של חודש סיון, ושיטתו [ושיטה עשר ימים] של חודש תמוז, מלו להו ארבעין יומין דהוה [מלאו להם ארבעים ימים שהיה] בהר, ובשכסר [ובשבעה עשר] בתמוז נחית [ירד] מן ההר ואתה ותבריהו [ובא ושברם] את הלווחות. אלא לר' יוסי הגלילי שאמר: ששה ימים של פרישה אחרי מתן תורה ועוד ארבעין יום של שהיה בהר, ומתוך שיש להוסיף שישה ימים נוספים, אם כן עד עשרין ותלת [עשרים ושלושה] בתמוז לא אתברור [שברם] הלווחות, וזאת בניגוד למסורת המקובלת! ומשיבים: אמר לך [ויכז היה לומר לך] ר' יוסי הגלילי: ארבעין יום של ההר הם מספר כולל בהדי [עם] ששה ימים אלו של הפרישה.

א במאי קא מיפלגי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא? בפלוגתא דהני תנאי. דתנאי: בששה בחדש ניתנה תורה לישראל, רבי יוסי אומר: בשבעה ב'. מאן דאמר בששה – בששה ניתנה, ובשבעה עלה דכתיב "ויקרא אל משה ביום השביעי". מאן דאמר בשבעה – בשבעה ניתנה, ובשבעה עלה, דכתיב "ויקרא אל משה ביום השביעי". רבי יוסי הגלילי סבר לה כתנא קמא, דאמר בששה בחדש ניתנה תורה, הלכך, זה היה מעשה אחר עשרת הדברות, "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים" – למשה, "ויקרא אל משה ביום השביעי" – לקבולי שאר תורה. דאי סלקא דעתך "וישכן כבוד ה' מראש ביום השביעי" – לקבולי עשרת הדברות – הא קבילו להו מששה, והא אסתלק ענן מששה! ורבי עקיבא סבר לה כרבי יוסי, דאמר בשבעה בחדש ניתנה תורה לישראל. בשלמא לרבי עקיבא – היינו דמשכחת לה בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלווחות; עשרין וארבעה דסיון, ושיטתו דתמוז – מלו להו ארבעין יומין דהוה בהר, ובשכסר בתמוז נחית, ואתא ותבריהו ללווחות. אלא לרבי יוסי הגלילי, דאמר ששה דפרישה וארבעין דהר, עד עשרין ותלת ששה דפרישה.

משמעו מראש חדש שיון, "ויכסהו הענן" משמעו את ההר, "ויקרא אל משה ביום השביעי" רק כדי לקבל את עשרת הדברות, אולם הא קבילו להו [הרי קיבלו הם כבר] את עשרת הדברות מששה בחדש לפי שיטה זו, והא אתחלק [והרי הסתלק] הענן שהיה על ההר כבר מששה לחדש! ואילו ר' עקיבא סבר לה בעינן זה כשיטת ר' יוסי, שאמר: בשבעה בחדש ניתנה תורה לישראל. ולכן הוא מפרש שקריאה זו שנקרא משה ביום השביעי היתה בשביעי בסיון, מיד לאחר ניתנת עשרת הדברות. ושואלים: בשלמא [נניח] לשיטת ר' עקיבא והסבורים כשיטתו שבשבעה בסיון ניתנה התורה, ומיד לאחר מכן היה משה בהר ארבעים יום, היינו דמשכחת לה [והוה שאחא מוצא] לפי חשבון זה כי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלווחות כפי המסורת המקובלת בענין זה. כיצד? מנה עשרין וארבעה ימים של חודש סיון, ושיטתו [ושיטה עשר ימים] של חודש תמוז, מלו להו ארבעין יומין דהוה [מלאו להם ארבעים ימים שהיה] בהר, ובשכסר [ובשבעה עשר] בתמוז נחית [ירד] מן ההר ואתה ותבריהו [ובא ושברם] את הלווחות. אלא לר' יוסי הגלילי שאמר: ששה ימים של פרישה אחרי מתן תורה ועוד ארבעין יום של שהיה בהר, ומתוך שיש להוסיף שישה ימים נוספים, אם כן עד עשרין ותלת [עשרים ושלושה] בתמוז לא אתברור [שברם] הלווחות, וזאת בניגוד למסורת המקובלת! ומשיבים: אמר לך [ויכז היה לומר לך] ר' יוסי הגלילי: ארבעין יום של ההר הם מספר כולל בהדי [עם] ששה ימים אלו של הפרישה.

עיונים
 גילה ורעה רשי' ותוספות כאן פירשוהו לענין מתן תורה דווקא. אכן אחרים פירשו שכוונתו שבשעת לימוד התורה שהיא משמחת לב יהא גם נתן ביראת הבורא (תוס' ר"י הלכך). ובמסכת ברכות משמע שפירוש הדברים הוא כללי יותר, שבכלל, גם בזמן שמחה בכל ענין צריכה להיות עמה רעה (ריטב"א).
 במאי קמפלגי ר' יוסי ור' עקיבא "במאי קמפלגי" זה – כפי המבואר ברשי' –

אין משמעו כרגיל בתלמוד, שכרגיל שואלים שאלה זו כאשר לא ברור לנו במה חלוקים החכמים, ואילו כאן המחלוקת ברורה, אלא שרצונם להוסיף ולהראות שיש בסיס למחלוקת זו מתוך פירושם של כתובים אחרים.
 נסתלק ענן משה רצריך לומר שלא נסתלק למור, אלא שאותו יענן כבר שהיה על ההר בשעת מתן תורה הוא שנסתלק ראי' (ש).

קול לו קול אליו — וישמע את הקול מדבר אליו (נמדנר ז), "לו" היא יכול לומר, ומכאן "מדבר אליו" — ללמדך שאלו גזרו היה נמשך הקול נאהל מועד, משהוקם המשכן ונדבר עמו מעל הכפורת לא היה הקול נשמע לישאל. דהוי קרא ד"וישמע את הקול" — נאהל מועד כתיב, וישע דקרא "ויצט משה אל אהל מועד" וגו'.
 שהוא בכל יאמר בו' — תלמוד לומר: לאמר — לא אמור הדברים אלא אם כן נזמן לו נשות. מכלל דתרווייהו וכו' — מהדר לעיל, מתאמר ליה רש לקיש לרבי יוחנן אזי מנה מלוואים כל הכתוב בן וכו' וחזרי ליה, מכלל דתרווייהו בו. ותסתיים — פלוגתא דרבי יוחנן ורבי מניא דפליגי נהא מילתא זענלמ, תסתיים מהכא דרבי יוחנן הוא דלמר "כל הכתוב בן מעכבא הני".

תוספות

מסייע ליה לרבי אלעזר — לא ידעא מה שייך למימר מסייע ליה במילתא דפליגי נתאי? ואדרבה, כולחו נתאי דלא כוותיה, רבי יוסי הגלילי רבי נתן ורבי מניא בן חרש, לבד מרבי עקיבא לחודיה! ושמן משום הדלכה כרבי עקיבא מחבירו קאמר מסייע ליה.

משה שמע ישראל לא שמעו — לא מצי לשנויי ההיא אחיהא איתא דלא כרבי עקיבא אלא כותמיא דפליגי עליה לעיל, דאדרשה דקרא דקול לו קול אליו — מסתמא ליכא מאן דפליגי.

אמר מר [החכם] באותה ברייתא: מה שנאמר "ויקרא אל משה" כוונתו שמושה וכל ישראל עומדין ושומעים. ומעירם: מסייע ליה [זן] הדבר לר' אלעזר, שאמר ר' אלעזר: מה שנאמר "ויקרא אל משה" — משה וכל ישראל עומדין, ומה שהיתה הקריאה דווקא למשה לא בא הכתוב אלא לחלק לו כבוד למשה.
מיתבי [מקשים]: מתוך דבריו מוכן שקול ה' נשמע לכל ישראל, והלא שנינו שהכתוב אומר: "ויבוא משה אל אהל מועד לדבר איתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים וידבר אליו" (במדבר ז, פט), שהיה יכול לומר: "וישמע את הקול מדבר לו", והדגיש אומר: "וישמע את הקול מדבר אליו" לומר: אליו בלבד דבר, כלומר: משה שמע את קול ה' ואילו כל ישראל לא שמעו! ומתריצים: לא קשיא [אינו קשה], הא [זה] ששמעו כולם היה בהר סיני, והא [זה] ששמע רק משה לבדו — באהל מועד. ואי בעית אימא [ואם תרצה אומר] תירוך אחר: לא קשיא [אינו קשה] ואפשר לומר: הא [זה] ששמעו כולם את הקול הוא בקריאה שקרא ה' למשה לדבר אליו, הא [זה] ששמע משה לבדו — הוא בדבור, שמה שאמר ה' למשה אחר כך, שמע רק משה לבדו.
 מסופר: ר' זריקא רמי קראי קמיה [השליך, הראה סתירה, בכרובים לפני] ר' אלעזר, ואמרי לה [ויש אומרים] שכן היה הדבר אמר ר' זריקא: ר' אלעזר עצמו רמי [השליך] הראה סתירה, כתיב [נאמר] במקום אחד: "ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן" (שמות מ, לה) משמע שאין משה יכול לבוא בענן, וכתיב [ובמקום אחר נאמר]: "ויבא משה בתוך הענן" (שם כד, ח); אלא, מלמד שהפסוק הקודש ברוך הוא למשה והביאו בענן כי בעצמו לא היה יכול לעשות זאת. דבי בבית מדרשו של ר' ישמעאל תנא [שנו]: נאמר כאן "בתוך", ככתוב: "ויבא משה בתוך הענן", ונאמר להלן "בתוך" — "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (שמות יד, כב) מה להלן כביאת ישראל לתוך הים היה שביל של יבשה בתוך הים דכתיב [שכן נאמר]: "ויהמים להם חומה" (שם), אף כאן — שביל נעשה לו למשה בתוך הענן שיוכל להיכנס בו, אבל לא נכנס בתוך הענן עצמו.
 נאמר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמרו" (ויקרא א, א) ויש לשאול למה הקדים קריאה לדיבור ולא דבר אליו מיד? אלא לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר אדם דבר לחבירו סתם אלא אם כן קורוהו ופונה אליו קודם. ומעירם, דבר זה מסייע ליה [זן לר'] חנינא, שאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו תחילה. על אותו כתוב דרשו: "לאמר" — אמר ר' מוסיא בר בריה [בן בנו] של ר' מוסיא, משמיה [משמו] של ר' מוסיא רבה [הגדול] מניין לאומר דבר לחבירו שהוא דבר זה בכל יאמר שאסור להיאמר לאחרים עד שיאמר לו החבר במפורש: לך אמור לאחרים — שנאמר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" שהוא נוטריקון של "לא אמור", שאין לו לומר לאחרים עד שיקבל רשות מפורשת לכן.

אמר מר: "ויקרא אל משה" — משה וכל ישראל עומדין. מסייע ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: "ויקרא אל משה" — משה וכל ישראל עומדין, ולא בא הכתוב אלא לחלק לו כבוד למשה.
 לר' אלעזר, "ויקרא אל משה" — משה וכל ישראל עומדין, ולא בא הכתוב אלא לחלק לו כבוד למשה. מיתבי: "ויקרא אל משה" — משה וכל ישראל עומדין, ולא בא הכתוב אלא לחלק לו כבוד למשה. א"מ: לא קשיא, הא — בפקריאה, הא — בדבור. ר' זריקא רמי קראי קמיה ליה: אמר רבי זריקא רבי אלעזר רמי: פתיב "ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן"! מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן. דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר כאן "בתוך" ונאמר להלן "בתוך", ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה. מלמד שהפסוק הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן כי בעצמו לא היה יכול לעשות זאת. דבי בבית מדרשו של ר' ישמעאל תנא [שנו]: נאמר כאן "בתוך", ככתוב: "ויבא משה בתוך הענן", ונאמר להלן "בתוך" — "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (שמות יד, כב) מה להלן כביאת ישראל לתוך הים היה שביל של יבשה בתוך הים דכתיב [שכן נאמר]: "ויהמים להם חומה" (שם), אף כאן — שביל נעשה לו למשה בתוך הענן שיוכל להיכנס בו, אבל לא נכנס בתוך הענן עצמו.
 נאמר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמרו" (ויקרא א, א) ויש לשאול למה הקדים קריאה לדיבור ולא דבר אליו מיד? אלא לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר אדם דבר לחבירו סתם אלא אם כן קורוהו ופונה אליו קודם. ומעירם, דבר זה מסייע ליה [זן לר'] חנינא, שאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו תחילה. על אותו כתוב דרשו: "לאמר" — אמר ר' מוסיא בר בריה [בן בנו] של ר' מוסיא, משמיה [משמו] של ר' מוסיא רבה [הגדול] מניין לאומר דבר לחבירו שהוא דבר זה בכל יאמר שאסור להיאמר לאחרים עד שיאמר לו החבר במפורש: לך אמור לאחרים — שנאמר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" שהוא נוטריקון של "לא אמור", שאין לו לומר לאחרים עד שיקבל רשות מפורשת לכן.

מסורת הש"ס
 ד. תויכ ויקרא פ"א. במדבור סוף פ"ד.
 ה. ראה תויכ שם.
 ו. מכלילתא יתרו בחוש פ"ב. במדבור סוף פ"ד.
 ז. ירושלמי יומא פ"א ה"א (בחיבורי שמות ועייש).
 ח. יומא ג"ב.

נדרות

וכל ישראל עומדין בכתיב.
 וכל ישראל שומעין.
 נאמר כאן בתוך בכתיב.
 נאמר כאן בתוך הענן.
 ונאמר להלן בתוך ויבוא בני ישראל בתוך הים בכתיב. ונאמר להלן בתוך הים.
 מוסיא בכתיב ובשאלות: מוסיא.

מסייע ליה לרבי חנינא, דאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו. "לאמר" אמר רבי מוסיא בר בריה דרבי מוסיא רבה מניין לאומר דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו? "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (שמות יד, כב) מה להלן כביאת ישראל לתוך הים היה שביל של יבשה בתוך הים דכתיב [שכן נאמר]: "ויהמים להם חומה" (שם), אף כאן — שביל נעשה לו למשה בתוך הענן שיוכל להיכנס בו, אבל לא נכנס בתוך הענן עצמו.
 נאמר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמרו" (ויקרא א, א) ויש לשאול למה הקדים קריאה לדיבור ולא דבר אליו מיד? אלא לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר אדם דבר לחבירו סתם אלא אם כן קורוהו ופונה אליו קודם. ומעירם, דבר זה מסייע ליה [זן לר'] חנינא, שאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו תחילה. על אותו כתוב דרשו: "לאמר" — אמר ר' מוסיא בר בריה [בן בנו] של ר' מוסיא, משמיה [משמו] של ר' מוסיא רבה [הגדול] מניין לאומר דבר לחבירו שהוא דבר זה בכל יאמר שאסור להיאמר לאחרים עד שיאמר לו החבר במפורש: לך אמור לאחרים — שנאמר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" שהוא נוטריקון של "לא אמור", שאין לו לומר לאחרים עד שיקבל רשות מפורשת לכן.

מפיל דתרווייהו סבירא להו: מלוואים, כל הפתוב ביה מעכב ביה. דאיתמר: מלוואים, רבי יוחנן ורבי חנינא, חד אמר: כל הפתוב ביה מעכב ביה, וחד אמר: דבר המעכב לדורות — מעכב ביה, שאין מעכב לדורות — אין מעכב ביה. תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר: כל הפתוב ביה מעכב ביה, מ'מדקאמר ליה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן: אי מה מלוואים — כל הפתוב ביה מעכב ביה, ולא קא מהדר ליה ולא מידי — תסתיים. מאי בינייהו?
 דכתיב [שכן נאמר]: "ויהמים להם חומה" (שם), אף כאן — שביל נעשה לו למשה בתוך הענן שיוכל להיכנס בו, אבל לא נכנס בתוך הענן עצמו.
 נאמר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמרו" (ויקרא א, א) ויש לשאול למה הקדים קריאה לדיבור ולא דבר אליו מיד? אלא לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר אדם דבר לחבירו סתם אלא אם כן קורוהו ופונה אליו קודם. ומעירם, דבר זה מסייע ליה [זן לר'] חנינא, שאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו תחילה. על אותו כתוב דרשו: "לאמר" — אמר ר' מוסיא בר בריה [בן בנו] של ר' מוסיא, משמיה [משמו] של ר' מוסיא רבה [הגדול] מניין לאומר דבר לחבירו שהוא דבר זה בכל יאמר שאסור להיאמר לאחרים עד שיאמר לו החבר במפורש: לך אמור לאחרים — שנאמר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" שהוא נוטריקון של "לא אמור", שאין לו לומר לאחרים עד שיקבל רשות מפורשת לכן.

מפיל דתרווייהו סבירא להו: מלוואים, כל הפתוב ביה מעכב ביה. דאיתמר: מלוואים, רבי יוחנן ורבי חנינא, חד אמר: כל הפתוב ביה מעכב ביה, וחד אמר: דבר המעכב לדורות — מעכב ביה, שאין מעכב לדורות — אין מעכב ביה. תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר: כל הפתוב ביה מעכב ביה, מ'מדקאמר ליה רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן: אי מה מלוואים — כל הפתוב ביה מעכב ביה, ולא קא מהדר ליה ולא מידי — תסתיים. מאי בינייהו?
 דכתיב [שכן נאמר]: "ויהמים להם חומה" (שם), אף כאן — שביל נעשה לו למשה בתוך הענן שיוכל להיכנס בו, אבל לא נכנס בתוך הענן עצמו.
 נאמר "ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמרו" (ויקרא א, א) ויש לשאול למה הקדים קריאה לדיבור ולא דבר אליו מיד? אלא לימדה תורה דרך ארץ: שלא יאמר אדם דבר לחבירו סתם אלא אם כן קורוהו ופונה אליו קודם. ומעירם, דבר זה מסייע ליה [זן לר'] חנינא, שאמר רבי חנינא: לא יאמר אדם דבר לחבירו אלא אם כן קורוהו תחילה. על אותו כתוב דרשו: "לאמר" — אמר ר' מוסיא בר בריה [בן בנו] של ר' מוסיא, משמיה [משמו] של ר' מוסיא רבה [הגדול] מניין לאומר דבר לחבירו שהוא דבר זה בכל יאמר שאסור להיאמר לאחרים עד שיאמר לו החבר במפורש: לך אמור לאחרים — שנאמר: "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" שהוא נוטריקון של "לא אמור", שאין לו לומר לאחרים עד שיקבל רשות מפורשת לכן.

עיונים

קול לו — קול אליו. הרי הסביר בתשובה כי "אליו" הוא ביטוי מוגזש יותר מאשר "לו", כי "לו" אינו שולל אחרים, ואילו "אליו" משמע: אליו ולא לאחרים. והרשב"א פירש בשם הר"י, כי הלימוד כאן הוא ממה שהובפל בפסוק זה הביטוי "ידבר אליו" ומשום כך נדרש בהדגשה יתרה של יחוד הדבור למשה.
 וכל ישראל שומעים. ובתוספות ר"ד הוכיח כי אף בקריאה לא שמעו כל ישראל את קול ה' ממש קורא אל משה, אלא שמעו כעין קול רעש בלבד, וידעו שהיא הקריאה. **שהוא בכל יאמר**. החומרי מוסיף כי דבר זה נסמך על האמור "ונאמן רוח נכספה דבר" (משלי יא, ג). כלומר, שגם אם בענין שנאמר לא היה דבר סוד, מכל מקום נאמן רוח אינו מגלה אותו עד שיאמר לו במפורש שהוא רשאי.

קול לו — קול אליו. הרי הסביר בתשובה כי "אליו" הוא ביטוי מוגזש יותר מאשר "לו", כי "לו" אינו שולל אחרים, ואילו "אליו" משמע: אליו ולא לאחרים. והרשב"א פירש בשם הר"י, כי הלימוד כאן הוא ממה שהובפל בפסוק זה הביטוי "ידבר אליו" ומשום כך נדרש בהדגשה יתרה של יחוד הדבור למשה.
 וכל ישראל שומעים. ובתוספות ר"ד הוכיח כי אף בקריאה לא שמעו כל ישראל את קול ה' ממש קורא אל משה, אלא שמעו כעין קול רעש בלבד, וידעו שהיא הקריאה. **שהוא בכל יאמר**. החומרי מוסיף כי דבר זה נסמך על האמור "ונאמן רוח נכספה דבר" (משלי יא, ג). כלומר, שגם אם בענין שנאמר לא היה דבר סוד, מכל מקום נאמן רוח אינו מגלה אותו עד שיאמר לו במפורש שהוא רשאי.

קול לו — קול אליו. הרי הסביר בתשובה כי "אליו" הוא ביטוי מוגזש יותר מאשר "לו", כי "לו" אינו שולל אחרים, ואילו "אליו" משמע: אליו ולא לאחרים. והרשב"א פירש בשם הר"י, כי הלימוד כאן הוא ממה שהובפל בפסוק זה הביטוי "ידבר אליו" ומשום כך נדרש בהדגשה יתרה של יחוד הדבור למשה.
 וכל ישראל שומעים. ובתוספות ר"ד הוכיח כי אף בקריאה לא שמעו כל ישראל את קול ה' ממש קורא אל משה, אלא שמעו כעין קול רעש בלבד, וידעו שהיא הקריאה. **שהוא בכל יאמר**. החומרי מוסיף כי דבר זה נסמך על האמור "ונאמן רוח נכספה דבר" (משלי יא, ג). כלומר, שגם אם בענין שנאמר לא היה דבר סוד, מכל מקום נאמן רוח אינו מגלה אותו עד שיאמר לו במפורש שהוא רשאי.

אורה ההלכה

מנין לאומר לחברו בו. האומר דבר לחבירו, אין החבר רשאי לספר לאחרים מה שנאמר לו עד שיאמר לו בפירוש: אמור הדברים לאחרים. (טמרי לאוין ט, שו"ע א"ח סימן קנב בגי'א שם).

